

ประสบการณ์ความเพลินในการเรียนของกลุ่มนิสิตมหาวิทยาลัย

Flow Experience in Learning Among Thai University

Received: June 20, 2019

Revised: July 10, 2019

Accepted: July 15, 2019

สุพัทธ แสนแจ่มใส*

Supat Sanjamsai

บทคัดย่อ

รูปแบบการสอนมากมายถูกออกแบบและนำไปใช้ในการเรียนการสอนเพื่อหวังให้เกิดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ แต่ยังมีผู้เรียนที่ขาดแรงจูงใจในการเรียน งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายและองค์ประกอบของประสบการณ์ความเพลินในการเรียน โดยศึกษาผ่านแนวคิดทฤษฎีความเพลินกับกลุ่มตัวอย่างนิสิต 450 คน โดยแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ระยะคือ 1) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อหาความหมายและพัฒนาแบบวัด 2) การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อค้นหาค่าประกอบ โดยแบบวัดประสบการณ์ความเพลินจำนวน 45 ข้อ ผลการศึกษาพบว่าประสบการณ์ความเพลินในการเรียนมีความหมายสะท้อนให้เห็นถึงแรงจูงใจภายในของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับผู้สอน ส่วนองค์ประกอบของประสบการณ์ความเพลินในการเรียน คือ การที่ผู้เรียนมีความสามารถสอดคล้องกับเนื้อหา การมีเป้าหมาย การได้รับผลตอบแทนทางบวก ความรู้สึกมีส่วนร่วมเนื้อหา สมาธิจดจ่อ ความสบายใจ การไม่ได้นึกถึงเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเอง การรับรู้เวลาที่บิดเบือน และความรู้สึกอยากกลับมาเรียนซ้ำ อย่างไรก็ตามปัจจัยตามสถานการณ์มีส่วนในการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจของผู้เรียนร่วมด้วย โดยเฉพาะผู้สอน และบรรยากาศในการเรียน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาควรออกแบบ และส่งเสริมรูปแบบการเรียนที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ความเพลินให้แก่ผู้เรียนต่อไป

คำสำคัญ : ประสบการณ์ความเพลิน/ แรงจูงใจภายใน/ การเรียนการสอน

Abstract

Many teaching styles are designed and used in teaching and learning to aim for effective learning but students still have been found to be lack of motivation in studying. Therefore, this research aims to study the meaning and factors of flow experience in learning which based on the flow theory of Mihaly Csikszentmihalyi. Multi-stage sampling was conducted to select a sample of 450 university students. Besides the data were divided into 2 phases: 1) The qualitative data for searching the meaning of flow experience and developing the measurement

* อาจารย์ ดร. หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2) The quantitative data for finding the factors of flow experience by using the instrument of flow experience in learning (45 items). The study found the meaning of flow experience reflect on intrinsic motivation that related to the educator. Meanwhile, the construct of flow experience in learning was to consist of challenge-skill balance with content, setting goal, positive feedback, merging, concentration, sense of control, loss of consciousness, time transformation, and autotelic experience. However, Situational factors also contributed to motivation of student especially educator and learning atmosphere. Thus, those who are involved in the education should design and promote the flow experience in learning.

Keywords : Flow Experience/ Intrinsic Motivation/ Education

บทนำ

ผลจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงต่อสังคมในหลากหลายด้าน รวมถึงการศึกษาที่บทบาทของผู้สอนและผู้เรียนแตกต่างกันไปจากเดิมโดยเฉพาะรูปแบบการสอนที่ถึงแม้จะถูกคิดค้น ออกแบบ และนำไปใช้ในการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ แต่ก็พบได้ว่ายังมีผู้เรียนบางกลุ่มที่ขาดแรงจูงใจ ไม่ใส่ใจกับเนื้อหาที่เรียนอยู่ (Schunk, Pintrich, & Meece, 2008) และคงไม่ใช่การที่ผู้สอนจะรอวันให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ หรือจะเลือกเฉพาะผู้เรียนที่สนใจเข้าสู่ชั้นเรียนได้ ดังนั้นผู้สอนเองจะต้องมีส่วนสำคัญในการสร้างบรรยากาศในการเรียนที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน จึงนับเป็นความท้าทายของผู้สอนในการจูงใจให้ผู้เรียนสนใจกับเนื้อหา ดังนั้นการสอนจึงไม่ใช่แค่เรื่องการมีทักษะ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ แต่ยังรวมถึงการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามการเรียนรู้ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการศึกษาในระบบซึ่งพบได้ว่าผู้เรียนไม่ได้มีโอกาสในการเลือกเรียนได้อย่างอิสระตามความสนใจเพราะต้องเรียนไปตามระบบที่ผู้จัดการเรียนการสอนได้วางเอาไว้ นอกจากนี้ผู้เรียนยังขาดโอกาสในการประเมินศักยภาพของตนเองต่อเนื้อหาหรือการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสามารถของตนเอง รวมถึงการมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการเรียนรู้ (Cretu, 2015) และบ่อยครั้งที่ผู้เรียนถูกดึงความสนใจจากสิ่งเร้าภายนอก (Schmidt, 2010) จากปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงเกิดคำถามว่า “จะอย่างไรให้การเรียนรู้เป็นไปด้วยความสนใจของผู้เรียน สามารถกระตุ้นให้เกิดความสนใจได้อย่างต่อเนื่องไปจนถึงจุดที่บุคคลมีแรงจูงใจจากภายในของตนเองที่จะผลักดันและก้าวไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ด้วยตนเอง” ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับการเสริมสร้างการเจริญเติบโตของบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ตามวาระ Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ที่ต้องการบ่มเพาะให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ ในศตวรรษที่ 21” (สำนักนายกรัฐมนตรี The Prime Minister’s Office, 2017) ผ่านการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจ มุ่งมั่น กระตือรือร้นที่เกิดจากผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะการกระทำใดที่เกิดจากความสนใจ ความอยากรู้ ด้วยตนเองย่อมมีแนวโน้มที่จะอยู่กับกิจกรรมนั้นได้

นาน ซึ่งถ้าหากสภาวะดังกล่าวเกิดขึ้นในการเรียนก็จะทำให้กระบวนการเรียนรู้เต็มไปด้วยบรรยากาศความสุข เป็นการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ (Ferreira, Cardoso, & Abrantes, 2011) อันที่จริงหากลองสังเกตตัวเองจะพบว่ามียางกิจกรรมที่สามารถดึงดูดให้เกิดความสนใจและทำสิ่งนั้นได้อย่างยาวนาน ลืมไปว่าเราได้ใช้เวลาอยู่กับสิ่งนั้นไปนานแค่ไหน แต่กับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนโดยเฉพาะการศึกษาในระบบมักจะไม่ว่างให้เกิดความรู้สึกดังกล่าวแก่ผู้เรียน และมักจะมีแนวโน้มก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย ความเครียด ความกดดัน ซึ่งท้ายที่สุดทำให้ผู้เรียนไม่อยากจะเรียนรู้อีกต่อไป (Whitson, & Consoli, 2009) ทั้งนี้จะพบว่าหากผู้เรียนเกิดแรงจูงใจภายในจากตัวเองที่จะเรียนรู้จะนำไปสู่ความสำเร็จทางการเรียน ความภาคภูมิใจในตนเอง ตลอดจนความสามารถในการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมในการเรียน (Ferreira, Cardoso, & Abrantes, 2011) ซึ่งในกระบวนการเรียนการสอนก็จะต้องไม่สามารถคาดหวังที่จะให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจหรือความตั้งใจที่จะเรียนได้อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นผู้สอนเองควรมีส่วนในการรับผิดชอบออกแบบการเรียนการสอนที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนร่วมด้วย (Auito, 2011) เพราะแรงจูงใจเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ การเข้าใจเนื้อหา คุณภาพการเรียน ตลอดจนการเรียนรู้อย่างเพลิดเพลิน (Cretu, 2015) ทั้งนี้เป็นที่ทราบกันดีว่าแรงจูงใจเป็นปัจจัยสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ช่วยผลักดันให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถ นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี เกิดความพึงพอใจในการเรียน ตลอดจนส่งผลต่อความสามารถในการปรับตัวต่อการเรียน (Ferreira, Cardoso, & Abrantes, 2011) ดังนั้นจึงมีความพยายามในการที่จะหาแนวคิด ทฤษฎีมาศึกษาในเรื่องแรงจูงใจในการเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพดังกล่าวและความเพลินก็เป็นแนวคิดทฤษฎีหนึ่งที่กล่าวถึงเรื่องแรงจูงใจซึ่งจะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่จะมีผลต่อการเกิดแรงจูงใจในการเรียนได้

โดยประสบการณ์ความเพลิน (Flow Experience) เป็นสภาวะความคิด ความรู้สึกทางบวกของบุคคลที่เกิดขึ้นระหว่างการทำกิจกรรมอย่างจดจ่อได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน และเกิดความรู้สึกร่วมกับสิ่งที่กำลังทำอยู่ (Csikszentmihalyi, 1997) โดยแนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ศาสตราจารย์จิตวิทยาให้ความสำคัญกับการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจมากกว่าที่จะเน้นถึงการเยียวยารักษาโรคทางจิต (Snyder & Lopez, 2002) กล่าวคือ หากบุคคลมีต้นทุนทางจิตใจที่ดีก็จะมีแนวโน้มมีสุขภาพจิตที่ดีตามไปด้วย และความเพลิน (Flow) ก็เป็นตัวแปรหนึ่งที่ถูกนำมาศึกษาเพื่อที่จะเป็นพลังทางจิตใจสำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข โดยบุคคลที่เป็นคนสร้างแนวคิดทฤษฎีความเพลินก็คือ Mihalye Csikszentmihalyi (Furlong, Gilman & Huebner, 2014) ได้อธิบายไว้ว่า ความเพลิน เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่สามารถทำกิจกรรมด้วยความสุข ผ่อนคลาย สามารถอยู่กับกิจกรรมนั้นๆ ได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยพยายามศึกษาว่าเหตุใดคนบางคนจึงสามารถทำกิจกรรมบางอย่างได้ต่อเนื่องโดยไม่รู้สึกเบื่อกับสิ่งที่กำลังทำอยู่ มากกว่านั้นยังรู้สึกมีความสุขกับสิ่งที่ทำจนอยากจะกลับไปทำกิจกรรมเหล่านั้นอีกโดยไม่มีสิ่งเร้าหรือรางวัลจากภายนอกมาจูงใจให้ทำ (Csikszentmihalyi, 1975) ทั้งนี้พบว่ามีความเชื่อมโยงบางประการที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ความเพลิน และมีคุณลักษณะบางอย่างที่สะท้อนถึงความรู้สึกหรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้น (Koehn, 2007) ไม่ว่าจะเป็นความสมดุลระหว่างความสามารถหรือศักยภาพของตนเองกับความยากง่ายของงาน กล่าวคือ กิจกรรม

หรืองานที่ไม่ควรง่ายหรือยากจนเกินไป เพราะว่างานที่ง่ายเกินไปก็อาจจะก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายทำให้ไม่อยากจะเรียนรู้เพิ่มเติม ไม่สามารถไปกระตุ้นให้เกิดการใช้ศักยภาพ ไม่เกิดความรู้สึกท้าทายที่จะเอาชนะอุปสรรค ในทางตรงกันข้ามงานที่ยากจนเกินความสามารถก็จะส่งผลก่อให้เกิดความเครียด ความกดดัน ทำให้รู้สึกอึดอัด ไม่อยากทำ เพราะกลัวจะล้มเหลว ถูกวิพากษ์วิจารณ์จนไม่กล้าจะทำ และล้มเลิกที่จะทำกิจกรรมนั้น ดังนั้นงานที่เหมาะสมก็คืองานที่ก่อให้เกิดความรู้สึกท้าทาย สามารถกระตุ้นให้เกิดการใช้ศักยภาพและความสามารถที่จะเอาชนะอุปสรรคไปได้ ซึ่งก็จะไปเพิ่มความภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้น จนเกิดเป็นความรู้สึกอยากจะทำอีกเปรียบเสมือนเป็นแรงจูงใจหรือรางวัลที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตนเอง (Engeser, 2012) ทั้งนี้ปัจจัยดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญในการก่อให้เกิดประสบการณ์ความเพลิน เพราะเมื่อบุคคลได้ทำงานที่สอดคล้องกับความสามารถของตนเองก็จะนำไปสู่คุณลักษณะของประสบการณ์ความเพลินอย่างอื่นตามมาไม่ว่าจะเป็นการมีสมาธิ ความจดจ่อกับงานได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งนับเป็นคุณลักษณะที่มักปรากฏในประสบการณ์ความเพลินของบุคคลที่มีต่อการทำงาน และภายหลังการมีสมาธิจดจ่ออาจนำไปสู่การหลอมรวมทางความคิด ความรู้สึกไปกับกิจกรรมที่ทำโดยที่ไม่มีความคิดคำนึงเกี่ยวกับเรื่องราวของตนเอง คนรอบข้าง ความวิตกกังวลถึงผลที่เกิดขึ้น ความรู้สึกกลัว หรือการถูกวิพากษ์วิจารณ์ มีแต่เพียงการจดจ่ออยู่กับงานตรงหน้าและทำด้วยความสบายใจ (Csikszentmihalyi, & Csikszentmihalyi, 1988)

ปัจจัยต่อมาที่ช่วยส่งเสริมประสบการณ์ความเพลินให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องก็คือ การที่บุคคลได้รับรู้ถึงผลด้านบวกจากสิ่งที่ตนเองกำลังทำ อาจเกิดขึ้นขณะทำหรือภายหลังที่ทำกิจกรรมหรือนั่นเสร็จสิ้นสังเกตได้จากงานใดที่เราทำจบไปแล้วหรือเมื่อต้องหยุดทำเราจะมีความรู้สึกอยากกลับไปทำอีก มีความกระตือรือร้นหรือความรู้สึกอยากที่จะอยู่กับงานนั้นต่อไป ทั้งนี้ความคิด ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นผลจากแรงจูงใจภายในของตนเองมากกว่าจะเป็นการถูกบังคับหรือเพื่อหวังผลรางวัลหรือสิ่งเร้าจากภายนอก (Csikszentmihalyi, 1997; Csikszentmihalyi, 1990) โดยผลทางบวกที่เกิดขึ้นอาจเป็นไปได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น การแข็งแรงขึ้นของกล้ามเนื้อ ระบบการหายใจที่ดีขึ้น มีความไวขึ้นของประสาทสัมผัส มีทักษะทางภาษาที่ดีขึ้น รู้สึกสดชื่นแจ่มใส การมีความสุข สัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นเสมือนรางวัลที่บุคคลได้รับในขณะที่กำลังทำกิจกรรมหรือเกิดขึ้นภายหลังที่ทำกิจกรรม ซึ่งจะไปมีผลทำให้บุคคลอยากจะทำกิจกรรมนั้นอีก ส่วนอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเกิดประสบการณ์ความเพลินในการทำกิจกรรมก็คือ การที่มีบุคคลมีเป้าหมายชัดเจนต่อกิจกรรมที่ทำ (Csikszentmihalyi, 1997; Csikszentmihalyi, 1990) กล่าวคือ บุคคลรู้ว่าตนเองกำลังจะทำอะไร หรือผลจากการกระทำนำไปสู่สิ่งใด ทั้งนี้อาจจะไม่จำเป็นต้องเป็นเป้าหมายระยะยาวหรือยิ่งใหญ่ แต่เป็นเป้าหมายที่มีความชัดเจนต่อการกำหนดการกระทำหรือพฤติกรรมเพื่อที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นๆ ซึ่งการมีเป้าหมายที่ชัดเจนจะสัมพันธ์กับเรื่องของความสมดุลระหว่างศักยภาพของตนเองกับความท้าทายของงาน เพราะการมีเป้าหมายที่ชัดเจนจะช่วยทำให้เกิดการประเมินพฤติกรรมได้แน่นอนขึ้นและทำให้สามารถจดจ่อหรือก่อให้เกิดสมาธิต่อสิ่งที่กำลังทำอยู่ได้อย่างต่อเนื่องยาวนานจนทำให้เรารู้สึกหลอมรวมไปกับกิจกรรมที่กำลังทำโดยไม่รู้ตัว อาจกล่าวได้ว่าเรา

ไม่รู้สึกว่าการกำลังฝึกหรือต้องทนต่อการทำกิจกรรมนั้นๆ มีแต่ความรู้สึกท้อแท้ หรืออยากจะทำให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางเอาไว้ นอกจากนี้ยังมีคุณลักษณะบางประการอื่นๆ ที่สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลกำลังอยู่ในความเพลินต่องานที่ทำอยู่ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกว่าเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็วในขณะที่ทำงาน รู้สึกว่าไม่อยากให้สิ้นสุด ไม่ได้รู้สึกว่าคุณกำลังฝึกใจทำงาน ไม่ออกแวกหรือถูกดึงความสนใจออกไปสู่สิ่งรบกวนตัว แต่กลับรู้สึกพร้อมหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสิ่งที่กำลังทำอยู่ (Csikszentmihalyi, 1975; Csikszentmihalyi, & Csikszentmihalyi, 1988; Jackson, & Marsh, 1996)

จากคุณลักษณะและองค์ประกอบของความเพลินที่กล่าวมาข้างต้นจึงนับเป็นความท้าทายต่อการสร้างบรรยากาศความเพลินในการเรียนเพราะนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการเกิดแรงจูงใจภายในของผู้เรียน ทั้งนี้ในกระบวนการเรียนการสอนมีองค์ประกอบที่จะส่งผลต่อการเกิดแรงจูงใจในการเรียนไม่ว่าจะเป็น ผู้เรียนที่จะต้องมีความสนใจและให้คุณค่ากับการเรียน ผู้สอนที่พร้อมอุทิศตน รับผิดชอบต่อหน้าที่ เนื้อหาการเรียนที่ไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป วิธีการสอนที่มีความหลากหลาย และสิ่งแวดล้อมในการเรียนที่จะช่วยสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งร่วมกันในการเรียน มีอิสระ และเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นหรือแสดงความสามารถในบรรยากาศเชิงบวก (Williams, & Williams, 2011) จึงนับเป็นความท้าทายในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์ความเพลินในการเรียนภายใต้ระบบ ข้อบังคับมาตรฐานการศึกษา รวมถึงค่านิยมหรือแบบแผนทางสังคมที่มีอยู่ เพราะผู้เรียนย่อมอยากจะได้ความรู้ที่ดียิ่ง มีความมุ่งมั่น มีความสนใจ มีสมาธิและกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด (Vero, & Puka, 2017) เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความหมายต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเพื่อหาความหมาย และองค์ประกอบของประสบการณ์ความเพลินในบริบทการเรียนระดับอุดมศึกษา เพื่อที่จะได้นำข้อมูลดังกล่าวไปออกแบบ พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนอย่างสอดคล้องทั้งปัจจัยจากแรงจูงใจภายในของผู้เรียน และสิ่งแวดล้อมของการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้ 1) วัตถุประสงค์วิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อหาความหมายของประสบการณ์ความเพลินในบริบทการเรียน และ 2) วัตถุประสงค์วิจัยเชิงปริมาณ เพื่อค้นหาค่าองค์ประกอบของประสบการณ์ความเพลินในบริบทการเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

จากคำถามการวิจัยที่ศึกษาความหมาย และองค์ประกอบของประสบการณ์ความเพลินในการเรียนผ่านแนวคิดทฤษฎีความเพลิน (Flow Theory) ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือนิสิตอายุ 18-24 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมีรายวิชาที่ต้องเข้าเรียนในชั้นเรียนตามปกติ ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2561 ที่สมัครใจเข้าร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยในการศึกษาหาความหมายของประสบการณ์ความเพลินในบริบทการเรียนผ่านวิธีเชิงคุณภาพได้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15-20 คน โดยขอให้อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาต่างๆ เป็นคนประสานงาน ประชาสัมพันธ์ และผู้วิจัยจะคัดเลือกนิสิตที่สมัครใจ

ที่จะให้ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์สำหรับการเก็บข้อมูล โดยคำนึงถึงความหลากหลายของสาขาวิชาและชั้นปีเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความหมายของประสบการณ์ความเพลินในการเรียนที่ครอบคลุม และขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ ความอึดตัวของข้อมูลที่เพียงพอต่อการสะท้อนภาพวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา รวมถึงข้อจำกัดในเรื่องเวลา และทรัพยากรในการวิจัย

ส่วนในการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อหาองค์ประกอบของประสบการณ์ความเพลินในการเรียน จะทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างพิจารณาตามจำนวนของตัวแปร ตัวชี้วัด ค่าอำนาจในการทำนาย ค่าความผิดพลาด รวมถึงไม่ให้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างไปมีผลต่อความคลาดเคลื่อนในการวิเคราะห์ผล ทั้งนี้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการหาความตรงเชิงโครงสร้างและองค์ประกอบอยู่ที่ประมาณ 400-500 คน (Hair, Black, Babin & Anderson, 2010)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก เพื่อหาความหมายของประสบการณ์ความเพลินในการเรียน โดยจะเป็นการสัมภาษณ์พูดคุยรายบุคคลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามประสบการณ์ของบุคคลที่สะท้อนความจริงที่มีอยู่อย่างหลากหลายตามปรากฏการณ์ในบริบทนั้นๆ โดยผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่มีการกำหนดแนวคำถามหลักเพื่อไม่ให้เกิดการสัมภาษณ์ที่ออกนอกประเด็น โดยกำหนดหัวข้อคำถามและวัตถุประสงค์สำหรับการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นประสบการณ์ความเพลินในการเรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงทัศนคติ ความคิด ความรู้สึก และการให้ความหมายอย่างอิสระต่อประเด็นดังกล่าว ผ่านคำถามเช่น “คิดว่าอะไรที่ทำให้รู้สึกดีเรียนหนังสือได้อย่างเพลิดเพลิน” “ช่วยเล่าประสบการณ์ความเพลินที่เคยเกิดขึ้นในขณะเรียนว่าเป็นอย่างไร” อย่างไรก็ตามก็อาจจะยืดหยุ่นในการเพิ่มเติมประเด็นคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อได้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจนเกิดความสมบูรณ์และความอึดตัวเพียงพอแล้วก็นำมาจัดระเบียบทางกายภาพและเนื้อหาของข้อมูลโดยการคัดสรรข้อความต่างๆ ที่กระจายอยู่ในข้อมูลที่มีความหมายตรงประเด็นและสอดคล้องกันแยกออกมาจัดกลุ่มเป็นชุดข้อมูลเดียวกันเพื่อสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล และทำการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้คำนิยามเพื่อพัฒนาเป็นแบบวัดความเพลิน

2. แบบวัดประสบการณ์ความเพลินในการเรียน เพื่อหาองค์ประกอบของประสบการณ์ความเพลินในการเรียน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาแบบวัดขึ้นโดยอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อหาความหมายแนวคิดทฤษฎีความเพลิน และแบบวัดความเพลินที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้บริบทอื่นๆ จำนวน 45 ข้อ วัดใน 9 ด้านๆ ละ 5 ข้อ ได้แก่ 1) ด้านความสอดคล้องระหว่างความสามารถของผู้เรียนกับเนื้อหา 2) ด้านการมีเป้าหมายในการเรียน 3) ด้านการได้รับผลตอบแทนทางบวก 4) ด้านความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อหา 5) ด้านการมีสมาธิจดจ่อ 6) ด้านความสบายใจ 7) ด้านการไม่ได้นึกถึงเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเอง 8) ด้านการรับรู้เวลาที่บิดเบือน และ 9) ด้านความรู้สึกลอยกลับมาระลึก โดยเป็นมาตรวัดประเมินค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ สอดคล้องกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด (5) จนถึง สอดคล้องกับความคิดเห็นของท่านน้อยที่สุด (1) คะแนนรวมที่ได้จะสะท้อนถึงระดับการเกิดประสบการณ์ความเพลินในการเรียน โดยมาตรวัดที่พัฒนาขึ้นได้ผ่านการ

ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเข้าใจในภาษาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และได้ทำการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ และคัดเลือกข้อคำถามที่ครอบคลุมนิยามเชิงปฏิบัติการ หลังจากนั้นนำไปตรวจสอบคุณภาพโดยวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item Analysis) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับคะแนนรวม รวมถึงการคำนวณค่าความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีการหาความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) เพื่อที่จะได้แบบวัดและข้อคำถามที่เป็นตัวแทน โดยพบว่าแบบวัดประสบการณ์ความเพลินในการเรียนมีความเที่ยงทั้งฉบับอยู่ที่ .864

การเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้ 1) ผู้วิจัยทำเรื่องขอรับรองโครงการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยที่ทำในมนุษย์ของมหาวิทยาลัย (หมายเลขรับรอง : SWUEC/E-047/ 2561) 2) ทำการประสานงานและนัดหมายกับอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาที่อนุญาตให้เข้าไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย ส่งเอกสารชี้แจงแก่ผู้เข้าร่วมวิจัย และหนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยให้กับนิสิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 3) เมื่อได้วันและเวลาที่เข้าไปเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ ชี้แจงวัตถุประสงค์วิธีการตอบแบบสอบถาม เวลาที่ใช้ รวมถึงสิทธิในการเข้าร่วมการเป็นกลุ่มตัวอย่างต่างๆ 4) ภายหลังกลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามเสร็จสิ้นจะทำการเก็บรวบรวม ตรวจสอบความสมบูรณ์ ตรวจสอบให้คะแนนและบันทึกข้อมูล

ทั้งนี้ในช่วงขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15-20 คนเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จะเข้ามาสู่การสัมภาษณ์ที่มีความยินยอมให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัย ซึ่งจะมีการชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ โดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะมุ่งเน้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และการให้ความหมายอย่างอิสระต่อประเด็นการศึกษาในครั้งนี้ โดยจะใช้เวลาในแต่ละการสัมภาษณ์ต่อคนประมาณ 30 นาที

การจัดการข้อมูลเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะใช้การบันทึกเสียง เมื่อได้ทำการบันทึกเสร็จสิ้นแล้วจะนำมาถอดข้อความการสนทนาที่เกิดขึ้น เมื่อได้ข้อความจากการถอดบทสนทนาจะนำมาจัดระเบียบทางกายภาพของข้อมูลโดยให้รหัสข้อมูลตามประเด็นของตัวแปรที่ถูกนำมาศึกษาหาข้อมูลเชิงคุณภาพ และตามกลุ่มย่อยที่ระบุไว้ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้อาจจัดระเบียบเนื้อหาของข้อมูล โดยการคัดสรรข้อความต่างๆ ที่กระจายอยู่ในข้อมูลที่มีความหมายตรงประเด็นและสอดคล้องกันแยกออกมาจัดกลุ่มเป็นชุดข้อมูลเพื่อสะดวกในการวิเคราะห์ต่อไป

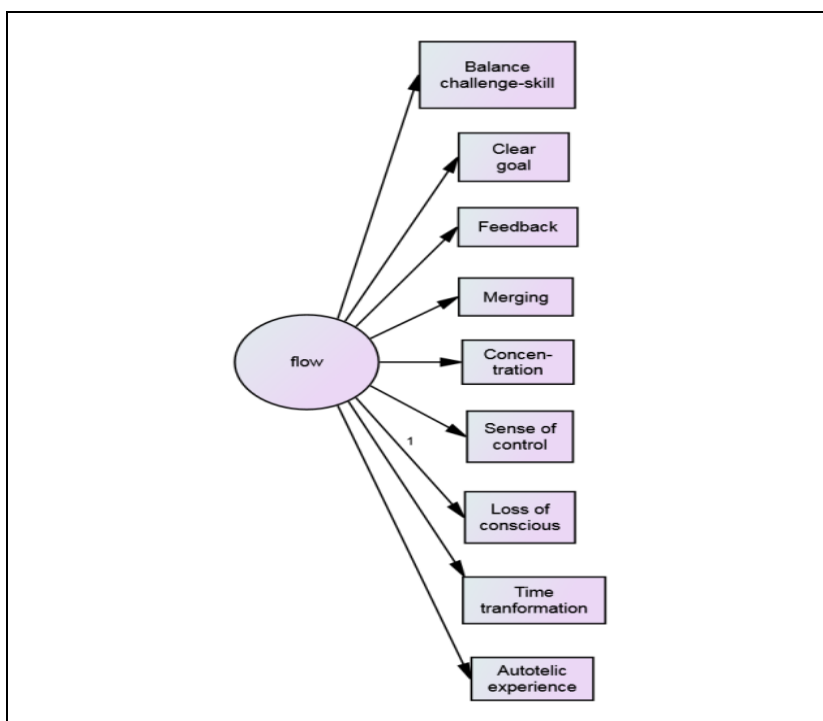
การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้สถิติพื้นฐานเพื่อทราบถึงลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง การแจกแจงของตัวแปร เช่น ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ ความโด่ง เป็นต้น และทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างและองค์ประกอบของประสบการณ์ความเพลินในการเรียน

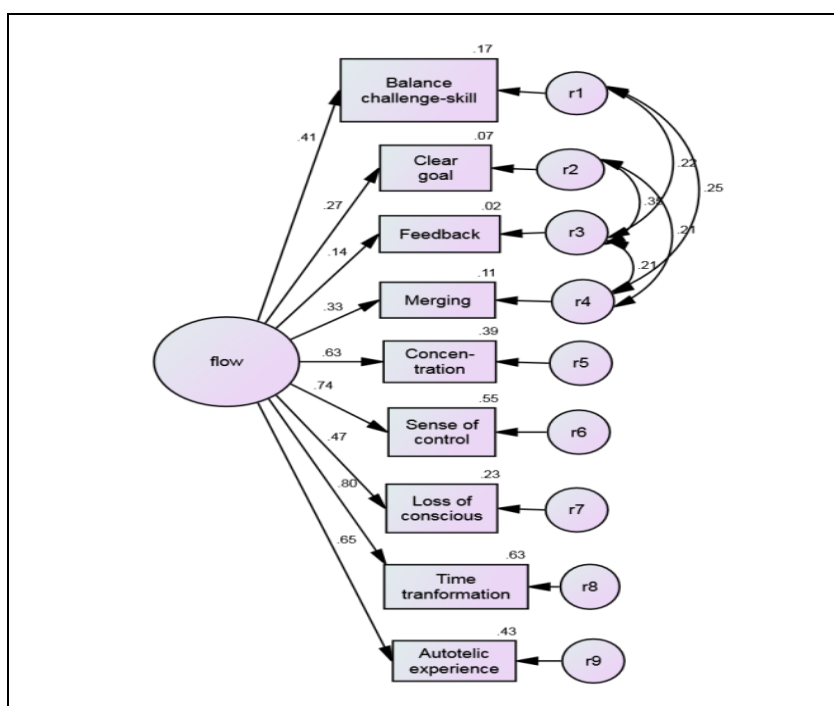
สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาความหมาย และองค์ประกอบของประสบการณ์ความเพลินในการเรียน โดยผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ความหมายของประสบการณ์ความเพลินในการเรียนมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีความเพลิน แต่ที่เป็นความจำเพาะของบริบทการเรียนก็คือในนิยามความหมายตามมุมมองของผู้เรียน ประสบการณ์ความเพลินในการเรียนจะมีความเกี่ยวข้องกับผู้สอนร่วมด้วยทำให้ความหมายของประสบการณ์ความเพลินในการเรียนครั้งนี้คือ ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนที่ผู้เรียนเกิดความสบายใจ พอใจ ภายใต้อารมณ์ที่ไม่กดดัน มีอิสระทางความคิด มีสมาธิ จดจ่อ ไม่สนใจต่อสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้อง มีความสุขหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับการเรียน มีความสนใจ มีเป้าหมาย และพร้อมทุ่มเทไปกับการเรียนได้อย่างต่อเนื่องยาวนานจนไม่ได้นึกถึงเวลาที่ผ่านไป มีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ทั้งนี้ผู้เรียนได้รับรู้ว่าตนเองมีศักยภาพสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน เห็นถึงผลลัพธ์ทางบวกที่ได้จากการเรียนจนอยากจะเรียนซ้ำหรือเรียนรู้เพิ่มเติมโดยเกิดขึ้นจากแรงจูงใจภายในของตนเอง

ส่วนองค์ประกอบของประสบการณ์ความเพลินในการเรียน พบว่ามีความสอดคล้องตามโครงสร้างแนวคิดทฤษฎีความเพลิน โดยมีค่าจากการทดสอบองค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ดังนี้คือ ค่า $\chi^2 = 75.271$, $df = 22$, $CMIN/df = 3.214$, $GFI = .963$, $AGFI = .923$, and $RMSE = .070$ จากผลดังกล่าวยืนยันว่าองค์ประกอบตามโครงสร้างประสบการณ์ความเพลินในการเรียนมีความสอดคล้องหรือมีความตรงเชิงยืนยันตามโครงสร้าง โดยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้คือ 1) ผู้เรียนมีความสามารถสอดคล้องกับเนื้อหา 2) การมีเป้าหมายในการเรียน 3) การได้รับผลตอบแทนทางบวก 4) ความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อหา 5) การมีสมาธิจดจ่อ 6) ความสบายใจ 7) การไม่ได้นึกถึงเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเอง 8) การรับรู้เวลาที่บิดเบือน และ 9) ความรู้สึกอยากกลับมาเรียนซ้ำ โดยองค์ประกอบที่สะท้อนถึงประสบการณ์ความเพลินมากที่สุดคือ การรับรู้เวลาที่บิดเบือน นอกจากนี้ยังพบองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันคือ ด้านผู้เรียนมีความสามารถสอดคล้องกับเนื้อหากับด้านการได้รับผลตอบแทนทางบวก ด้านผู้เรียนมีความสามารถสอดคล้องกับเนื้อหากับด้านเกิดความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อหา ด้านการเป้าหมายในการเรียนกับด้านเกิดความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อหา ด้านการมีเป้าหมายในการเรียนกับการได้รับผลตอบแทนทางบวก และด้านการได้รับผลการตอบสนองทางบวกกับด้านเกิดความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อหา

แผนภาพที่ 1 Mihayl Csikszentmihalyi's First- order Model

แผนภาพที่ 2 The First-order Factor Measurement Model of Flow Experience in Learning

อภิปรายผล

ความหมาย และองค์ประกอบของประสบการณ์ความเพลินในการเรียนของกลุ่มนิสิตมหาวิทยาลัย มีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีความเพลิน (Flow Theory) สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของแรงจูงใจภายในที่มีต่อการเรียนรู้ ซึ่งจะขออภิปรายดังต่อไปนี้

จากวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อหาความหมายของประสบการณ์ความเพลินในบริบทการเรียน ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ความหมายของประสบการณ์ความเพลินในการเรียน คือ ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเกิดความสบายใจ พอใจ ความสนุกสนาน ภายใต้บรรยากาศที่ไม่กดดัน มีอิสระทางความคิด และมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนและผู้สอน เป็นสภาวะที่ผู้เรียนมีสมาธิ จดจ่อ ไม่สนใจต่อสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้อง มีความซึมซับหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับการเรียน มีความสนใจ มีเป้าหมาย และพร้อมทุ่มเทไปกับการเรียนได้อย่างต่อเนื่องยาวนานจนไม่ได้นึกถึงเวลาที่ผ่านไป ทั้งนี้ผู้เรียนได้รับรู้ตัวตนเองมีศักยภาพสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียนที่ไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป มองเห็นคุณค่า ผลลัพธ์ทางบวกที่ได้จากการเรียนจนอยากจะเรียนซ้ำหรือเรียนรู้เพิ่มเติมโดยเป็นผลจากแรงจูงใจภายในของตนเอง จากความหมายข้างต้นจะพบได้ว่ามีความสอดคล้องกับความหมายตามทฤษฎีความเพลิน อย่างไรก็ดีด้วยบริบทของการเรียนพบได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือปัจจัยตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นผู้สอน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนหรือผู้เรียนกับผู้เรียนและบรรยากาศการเรียน ทั้งนี้ข้อมูลจากเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์พบคำตอบเกี่ยวกับความหมายของความเพลินในการเรียนที่เกี่ยวข้องกับผู้สอนไม่ว่าจะเป็นเรื่อง “ความสามารถในการถ่ายทอดเนื้อหาให้เข้าใจต่อการเข้าใจ” “ผู้สอนมีความกระตือรือร้น” “ผู้สอนให้อิสระทางความคิดกับผู้เรียน” “ผู้สอนมีการสอดแทรกความรู้อื่นเพิ่มเติมจากเนื้อหาที่สอน” “สามารถสอนเพื่อที่จะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง” “มีการสอนที่สนุกสนาน ไม่กดดัน” “ผู้สอนสามารถดึงความสนใจผู้เรียนผ่านรูปแบบการสอนที่หลากหลาย” ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียน (Vibulphol, 2016) ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยต่างๆ ที่ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับแรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียนที่จะพบว่าผู้สอนจะต้องมีความสามารถในการถ่ายทอด มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน สร้างบรรยากาศทางบวกในชั้นเรียน ให้เกียรติในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และคอยช่วยเหลือสนับสนุนให้กำลังใจในการเรียนหรือกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเอง (Vero & Puka, 2017; Whitson & Consoli, 2009; Nira, 2000) เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นและเสริมสร้างประสบการณ์ความเพลินในการเรียนของผู้เรียนให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้กระบวนการเรียนการสอนหลักเล็งไม่ได้ที่ผู้เรียนและผู้สอนจะมีอิทธิพลต่อการในการสร้างบรรยากาศการเรียนที่จะนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงทางจิตใจ เกิดความไว้วางใจ (Schunk, Pintrich, & Meece, 2008; Nira, 2000) โดยความสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าวจะช่วยจูงใจให้ผู้เรียนสนใจการเรียนเพราะเขารู้สึกว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับการเรียนรู้ ตนเองได้รับการยอมรับ รู้สึกผ่อนคลาย ไม่รู้สึกกดดัน (Tohidi & Jabbari, 2011) จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมของผู้สอนส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้เรียนทั้งในเชิงความคิด อารมณ์ จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้สอนได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของความหมายประสบการณ์ความเพลินในการเรียน ซึ่งก็เป็นบริบทเฉพาะที่แตกต่างไปจากประสบการณ์ความเพลินในกิจกรรมอื่นๆ เนื่องจากบริบทที่ต่างออกไปก็อาจจะทำให้นิยามความหมายของ

ประสบการณ์ความเพลินในแต่ละกิจกรรมต่างกันไป เป็นไปตามธรรมชาติของบุคคลและสถานการณ์ที่เข้าไปมีส่วนร่วม (Partington, Partington & Olivier, 2009)

จากวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อหาคำประกอบของประสบการณ์ความเพลินในการเรียน ผลจากการศึกษาพบว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีความเพลิน โดยมีองค์ประกอบของประสบการณ์ความเพลินในการเรียน 9 ด้าน ดังนี้คือ 1) ผู้เรียนมีความสามารถสอดคล้องกับเนื้อหา 2) การมีเป้าหมายในการเรียน 3) การได้รับผลตอบแทนทางบวก 4) ความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อหา 5) การมีสมาธิจดจ่อ 6) ความสบายใจ 7) การไม่ได้นึกถึงเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเอง 8) การรับรู้เวลาที่บิดเบือน และ 9) ความรู้สึกอยากกลับมาเรียนซ้ำ โดยในแต่ละองค์ประกอบมีส่วนสำคัญต่อการเกิดประสบการณ์ความเพลินในแง่มุมที่ต่างกันไปในการที่จะผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง

โดยการเกิดประสบการณ์ความเพลินมีพื้นฐานสำคัญจากการที่ผู้เรียนได้เรียนเนื้อหาหรือทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนที่จะนำไปสู่ความรู้สึกท้าทาย กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น เพราะหากผู้เรียนไปเรียนรู้เนื้อหาที่ยากเกินไปก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเครียดจนอาจนำไปสู่ความกดดันและไม่มีความสุขในการเรียน ในทางตรงกันข้ามเนื้อหาที่ง่ายเกินไปอาจทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายไม่สนใจในการเรียน หรืออาจจะมีความเพลินในการเรียนในช่วงแรกๆ แต่พอผ่านไปสักระยะก็จะหมดความสนใจ ซึ่งผลดังกล่าวทำให้สมาธิและการจดจ่อลดน้อยลง (Schunk, Pintrich & Meece, 2008) ดังนั้นหากผู้เรียนรู้สึกว่าการเรียนอยู่มีความท้าทาย มีความสามารถที่สมดุลกับเนื้อหาที่เรียนก็จะทำให้ผู้เรียนตั้งใจในการเรียน และมีโอกาสที่ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จหรือสามารถเห็นผลจากความพยายามของตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจภายในที่จะผลักดันไปสู่การเรียนรู้ต่อไป (Valerio, 2012) การสอนจึงนับเป็นความท้าทายของผู้สอนที่จะจัดวางพื้นที่ในการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการยอมรับในตนเอง การยอมรับจากคนอื่น ๆ ในความรู้ความสามารถ (Fry, Ketteridge & Marshall, 1999) ดังนั้นหากผู้เรียนมีโอกาสนในการแสดงความสามารถที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียนก็จะช่วยกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนเพิ่มมากยิ่งขึ้น (Autio, 2011)

การมีเป้าหมายในการเรียน เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ พบได้ว่าหากผู้เรียนมีการวางแผนเป้าหมายในการเรียนจะนำไปสู่ความมุ่งมั่นที่จะไปสู่เป้าหมายที่ตั้งใจ ดลชญา ธิติชัยกวิน และมนตรี แยมกสิกร (Thitichaikawin & Yamkasikorn, 2017) เกิดแรงจูงใจภายในที่ผลักดันให้ผู้เรียนเกิดสมาธิ จดจ่ออยู่กับการเรียน ทั้งนี้การมีเป้าหมายในการเรียนที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดประสบการณ์ความเพลินในการเรียนคือ การวางแผนเป้าหมายในระยะสั้น ซึ่งเป็นการทอนเป้าหมายระยะยาวให้สั้นลงและสอดคล้องหรือสนับสนุนต่อเป้าหมายระยะยาว (Whitson & Consoli, 2009) ทั้งนี้การเรียนที่ประสบผลสำเร็จต้องมีเป้าหมายในการเรียน และผู้เรียนมองเห็นว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในชีวิตปัจจุบันและอนาคตได้ (Cretu, 2015; Nira, 2000) นอกจากนี้การที่ผู้เรียนมีเป้าหมายในการเรียนก็จะเป็นผลให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อหาที่เรียนอยู่ เกิดสมาธิ ความจดจ่อ มีความมุ่งมั่นที่จะทำให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางเอาไว้ และเมื่อสามารถทำตามเป้าหมายได้สำเร็จก็จะรับรู้ได้ว่าตนเองมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งในแง่ทักษะ ความรู้ ความสามารถต่างๆ ที่ใช้ในการเรียน ตลอดจนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง (Williams &

Williams, 2011) ทั้งนี้การได้ผลการตอบสนองทางบวกเป็นองค์ประกอบหนึ่งของประสบการณ์ความเพลิน เป็นการที่ผู้เรียนได้เห็นถึงการพัฒนาตนเอง เปรียบเสมือนการได้รับรางวัล มองเห็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น (Schunk, Pintrich & Meece, 2008) จะเห็นได้ว่าแรงจูงใจในการเรียนเป็นผลสำคัญมาจากการที่ผู้เรียนได้รับรู้ถึงความสามารถของตนเองซึ่งจะผลักดันไปสู่การเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้ที่มากยิ่งขึ้น (Wang, Shuttlesworth & Ahanonu, 2017)

ความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อหาหรือรู้สึกกว่าตนเองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับการเรียน เป็นคุณลักษณะอีกประการหนึ่งที่สะท้อนถึงการเกิดประสบการณ์ความเพลินในการเรียน เพราะการที่ผู้เรียนเกิดความความคิดหรือความรู้สึกดังกล่าวเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนมีความคล้อยตามไปกับเนื้อหาหรือสิ่งที่กำลังเรียนอยู่ รู้สึกเหมือนตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาที่กำลังพูดถึง จนทำให้ผู้เรียนไม่ได้นึกถึงเรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง เรียนด้วยความสบายใจ มีสมาธิจดจ่ออยู่กับเรื่องที่กำลังเรียน (Whitson & Consoli, 2009) ทั้งนี้การที่ผู้เรียนรู้สึกกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนหรือสิ่งแวดล้อมที่ตนเองกำลังเรียนอยู่จะไปมีผลต่อการเกิดแรงจูงใจในการเรียนตามไปด้วย (Ferreira, Cardoso & Abrantes, 2011) โดยการที่ผู้เรียนรู้สึกร่วมหรือรู้สึกกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนจะมีผลทำให้ลดการนึกถึง หรือประเมินตนเองเพราะกำลังตั้งใจ คิดตาม หรือมีอารมณ์ร่วมไปกับเนื้อหาที่เรียนอยู่ มากกว่านั้นประสบการณ์ดังกล่าวอาจทำให้ผู้เรียนไม่ได้คำนึงถึงเวลาที่ใช้ไป เกิดความคิดว่าเรียนไม่ทันไรก็หมดเวลาเสียแล้ว เป็นการเรียนที่ไม่ได้ฝืนทนแต่เป็นความรู้สึกผ่อนคลาย รู้สึกว่าสิ่งที่เรียนอยู่ไม่ได้เป็นการฝืนความรู้สึก รู้สึกสบายใจกับสิ่งที่เรียนรู้ สามารถเรียนได้เรื่อยๆ จนเกิดความรู้สึกทางบวกต่อการเรียนทำให้ผู้เรียนรู้สึกที่อยากจะกลับไปเรียนในเนื้อหาวิชานี้อีก สภาวะทางความคิด ความรู้สึกเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงองค์ประกอบของประสบการณ์ความเพลินในการเรียนของผู้เรียน (Schmidt, 2010)

ดังนั้นการประยุกต์แนวคิดทฤษฎีความเพลินสู่การเรียนการสอน ควรพัฒนา ออกแบบการเรียนการสอนที่จะช่วยกระตุ้นหรือสร้างเงื่อนไขปัจจัยดังกล่าวให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเพลิน สนุกสนาน ซึ่งจะไปสู่การเกิดความคิดสร้างสรรค์ และประสิทธิภาพการเรียนที่เพิ่มมากขึ้น (Furlong, Gilman & Huebner, 2014) อย่างที่ได้กล่าวข้างต้นว่าความหมายและองค์ประกอบของประสบการณ์ความเพลินในการเรียนเป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ดังนั้นจึงควรมีการออกแบบการสอนโดยเน้นผ่านกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน หรือระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการอภิปรายกลุ่มหรือการเรียนโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (นงนุช โรจนเลิศ Rotjanalert, 2018; Vero & Puka, 2017) รูปแบบในการเรียนลักษณะนี้จะก่อให้เกิดความเพลินในการเรียนมากกว่าการฟังบรรยายหรือการดูคลิปที่เป็นเหมือนการสื่อสารทางเดียว โดยการที่ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจภายในในการเรียนผู้เรียนจะมีความมุ่งมั่นในการแสวงหา พัฒนาตนเอง และมีแนวโน้มประสบความสำเร็จในการเรียน (พิจิตรา ธงพานิช Thongpanit, 2018) ผู้สอนจึงนับเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสบการณ์ความเพลินในการเรียน ดังนั้นผู้สอนควรจะมีการจัดการบริหารการสอนที่ดี มีความสามารถในการนำเสนอข้อมูล มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน (Fry, Ketteridge & Marshall, 1999) สร้างบรรยากาศการเรียนในทางบวก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ดูแลผู้เรียนทั้งในด้านของการเรียน และชีวิตส่วนตัว (Cretu, 2015) ในทางตรงกันข้ามหากผู้สอนไม่สามารถสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอนได้

.....

ผู้เรียนก็จะวิ่งไปหาหนังสือมาศึกษาเองมากกว่าที่จะมานั่งเรียนในห้องเรียนเพราะเขาไม่อยากเสียเวลาในห้องเรียน (Vero & Puka, 2017) ผู้สอนจึงควรสะท้อนตนเองในการปรับปรุงแนวทางในการสอนเพื่อที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ สร้างความเชื่อมั่นกับผู้เรียนว่าเขามีความสามารถในการที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างประสบผลสำเร็จ มีการวางเป้าหมายกับการเรียนที่สอดคล้องหรือเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน โดยเป็นการชี้ให้เห็นว่าเนื้อหาเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตผู้เรียนอย่างไร ทั้งนี้การกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการวางเป้าหมายที่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน มีความชัดเจนในแนวทางการพัฒนาตนเอง (Schunk, Pintrich & Meece, 2008) สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะช่วยพัฒนาแรงจูงใจภายในของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเกิดความเพลิดเพลิน พร้อมๆ กับการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ (Valerio, 2012)

สรุปผลการวิจัย

ประสบการณ์ความเพลินในการเรียนสะท้อนให้เห็นถึงแรงจูงใจภายในด้านบวกของผู้เรียน ผู้สอนจึงควรออกแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับองค์ประกอบของความเพลินในด้านต่างๆ โดยผู้สอนควรมีความเข้าใจในความแตกต่างของผู้เรียนทั้งในแง่ของความสนใจ ความสามารถ การวางเป้าหมายการเรียนที่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน เพราะหากผู้เรียนสามารถทำตามเป้าหมายที่วางเอาไว้ได้สำเร็จก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดภาคภูมิใจในตนเอง เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีซึ่งจะไปกระตุ้นแรงจูงใจภายในสำหรับการเรียนมากขึ้น อย่างไรก็ตามความสามารถในการถ่ายทอดเนื้อหาของผู้สอน ความชัดเจนในเนื้อหา การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน บรรยากาศการเรียนที่ผ่อนคลายก็มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ความเพลินในการเรียนร่วมด้วย

ทั้งนี้การเรียนไม่ควรเกิดจากการป้อนข้อมูลจากผู้สอนเพียงอย่างเดียว แต่ควรเป็นการที่ผู้เรียนมองเห็นความสำคัญ เกิดแรงจูงใจเกี่ยวกับการเรียน แรงจูงใจจึงเปรียบเสมือนกุญแจดอกสำคัญที่จะไขไปสู่ประตูแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างมั่นคงต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาทำให้ทราบถึงความหมาย และองค์ประกอบของประสบการณ์ความเพลินในการเรียนของนิสิตที่ไม่ใช่เป็นมุมมองของคนนอกที่วิเคราะห์ว่าผู้เรียนควรเรียนอย่างไร และไม่ได้คำนึงถึงคุณลักษณะจากผู้เรียนที่มีทั้งในเชิงของกระบวนการคิด อารมณ์ และแรงจูงใจ โดยจากผลงานวิจัยครั้งนี้ที่เกิดขึ้นจากมุมมองของคนในหรือผู้เรียนข้อมูลที่ได้จึงมีน้ำหนักและความสำคัญมากพอที่จะช่วยเพิ่มความรู้เบื้องต้นในการอธิบายถึงรูปแบบประสบการณ์ความเพลินที่มีต่อบริบทการเรียนการสอน สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนทางในการเรียนการสอน และส่งเสริมการจัดรูปแบบการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม ช่วยผลักดันให้เกิดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และเป็นกระบวนการเรียนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจภายใน มีความมุ่งมั่น มีความกระตือรือร้นอันเกิดจากผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อตอบสนองต่อความเป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ ในศตวรรษที่ 21”

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในการมอบทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้

References

- Autio, O. (2011). “Elements in Students Motivation in Technology Education”. **Procedia-Social and Behavioral Sciences** 29: 1161-1168.
- Cretu, D.M. (2015). “A Model for Promoting Academic Motivation”. **Procedia-Social and Behavioral Sciences** 180: 751-758.
- Csikszentmihalyi, M. (1975). **Beyond Boredom and Anxiety: Experiencing Flow in Work and Play**. SF : Jossey Bass.
- _____. (1990). **Flow: The Psychology of Optimal Experience**. NY : Harper & Row.
- _____. (1997). **Finding flow. The Psychology of Engagement with Everyday Life**. NY : Basic Books.
- Csikszentmihalyi, M., & Csikszentmihalyi, I. (1988). **Optimal Experience : Psychological Studies of Flow in Consciousness**. Cambridge : Cambridge University Press.
- Engeser, S. (2012). **Advances in Flow Research**. NY : Springer Media.
- Ferreira, M., Cardoso, A.P., & Abrantes, J.L. (2011). “Motivation and Relationship of the Student with the School as Factors Involved in the Perceived Learning”. **Procedia-Social and Behavioral Sciences** 29: 1707-1714.
- Fry, H., Ketteridge, S., & Marshall, S. (1999). **A Handbook for Teaching & Learning in Higher Education Enhancing Academic Practice**. London : Kogan Page Limited.
- Furlong, M.J., Gilman, R., & Huebner, E.C. (2014). **Handbooks of Positive Psychology in School**. 2nd ed. NY : Rutledge.
- Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J., & Anderson, R.E. (2010). **Multivariate Data Analysis : A Global Perspective**. 7th ed. NJ : Pearson Education.
- Jackson, S. A., & Marsh, H. W. (1996). “Development and Validation of a Scale to Measure Optimal Experience: The Flow State Scale”. **Journal of Sport & Exercise Psychology** 18: 17–35.
- Koehn, S. (2007). **Propensity and Attainment of Flow State**. School of Human Movement, Recreation and Performance. Faculty of Human Development Victoria University.
- Nira, H. (2000). **Teaching for Effective Learning in Higher Education**. Dordrecht : Kluwer Academic Publishers.

- Partington, S., Partington, E., & Olivier, S. (2009). “The Dark Side of Flow : A Qualitative Study of Dependence in Big Wave Surfing”. **The Sport Psychologist** 23: 170–185.
- Rotjanalert, N. (2018). “A Study on Learning competencies of Education Students in Silpakorn University”. **Silpakorn Educational Research Journal** 10(1): 11-27. (in Thai)
- Schmidt, J.A. (2010). **Flow in Education**. IL: Elsevier Ltd.
- Schunk, D.H., Pintrich, P.R., & Meece, J.L. (2008). **Motivation in Education : Theory, Research, and Applications**. 3rd ed. NJ : Pearson Education.
- Snyder, C.R. & Lopez, S.J. (2002). **Handbook of Positive Psychology**. NY : Oxford University Press.
- The Prime Minister’s Office. (2017). **Thailand 4.0 Prosperity, Security, Sustainability**. Bangkok : The Prime Minister’s Office. (in Thai)
- Thitichaikawin, D. & Yamkasikorn, M. (2017). “Development of Curiosity Instructional Model for Lower Secondary School Student, the Non-Formal and Informal Education Center, Chonburi Province”. **Silpakorn Educational Research Journal** 9(1): 243-256. (in Thai)
- Thongpanit, P. (2018). “The Development of NPU Model: For Encourages Development of Curriculum Learning Management Innovation”. **Silpakorn Educational Research Journal** 10(1): 61-71. (in Thai)
- Tohidi, H. & Jabbari, M.M. (2011). “The Effects of Motivation in Education”. **Social and Behavioral Sciences** 31: 820-824.
- Valerio, K.M. (2012). “Intrinsic Motivation in the Classroom”. **Journal of Student Engagement : Education Matters** 2(1): 30-35.
- Vero, E. & Puka, E. (2017). “The Importance of Motivation in an Educational Environment”. **Formazione & Insegnamento** 15(1): 57-66.
- Vibulphol, J. (2016). “Students’ Motivation and Learning and Teachers’ Motivational Strategies in English Classrooms in Thailand”. **English Language Teaching** 9(4): 64-75.
- Wang, Y., Shuttlesworth, D., & Ahanonu, C. (2017). “Motivation and Learning Behaviors of Mississippi Graduate Students in Education : A Qualitative Case Study”. **Delta Journal of Education** 7(2): 1-13.
- Whitson, C. & Consoli, J. (2009). “Flow Theory and Student Engagement”. **Journal of Cross-Disciplinary Perspectives in Education** 2(1): 40-49.
- Williams, K. & Williams, C. (2011). “Five Key Ingredients for Improving Student Motivation”. **Research in Higher Education Journal** 12(1): 1-23.